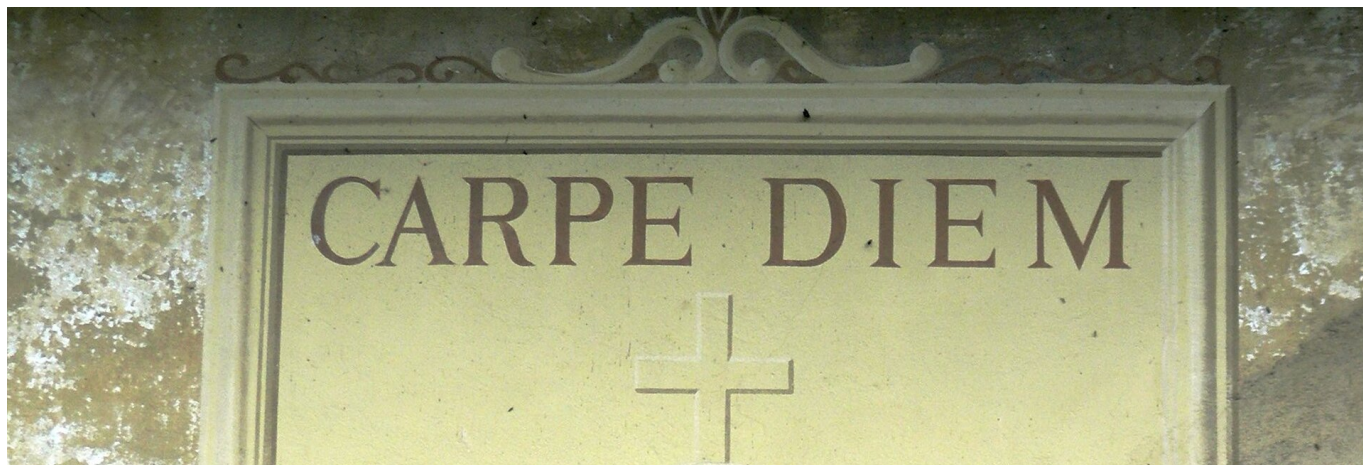

Horacy i jego naśladowcy

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Prezentacja multimedialna](#)
- [Sprawdź się](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Bibliografia:

- Źródło: Horacy, *Epoda II Laudatio vitae rusticae (Pochwała życia wiejskiego)*, [w:] tegoż, *Ody i epody*, t. 1, oprac. O. Jurewicz, tłum. J. Birkenmajer, Wrocław 1986, s. 384–390.
- Źródło: Elżbieta Sarnowska-Temeriusz, *Horacjanizm*, [w:] *Łownik literatury staropolskiej (Średniowiecze – Renesans – Barok)*, red. T. Michałowskiej, Wrocław 1990, s. 270.
- Źródło: Horacy, *Carmen III 22 (Do Diany)*, [w:] tegoż, *Dwadzieścia dwie ody*, oprac. S. Stabryła, tłum. A. Ważyk, Wrocław 1991, s. 57.
- Źródło: Horacy, *Oda IV 11 (Est mihi nonum superantis annum)*, [w:] tegoż, *Wybór poezji*, oprac. J. Krókowski, tłum. Z. Kubiak, Wrocław 1971, s. 158–160.
- Źródło: Horacy, *Oda I 9 (Vides ut alta stet nive candidum)*, [w:] tegoż, *Wybór poezji*, oprac. J. Krókowski, tłum. J. Tuwim, Wrocław 1971, s. 18–19.
- Źródło: Horacy, *Oda I 13 (Cum tu, Lydia Telephi)*, [w:] tegoż, *Wybór poezji*, oprac. J. Krókowski, tłum. L. Rydel, Wrocław 1971, s. 25–26.
- Źródło: Horacy, *Oda I 11 (Tu ne quaesieris...)*, [w:] tegoż, *Wybór poezji*, oprac. J. Krókowski, tłum. H. Sienkiewicz, Wrocław 1971, s. 21.
- Źródło: Horacy, *Oda I 30 (O Venus Regina Cnidi Paphique)*, [w:] tegoż, *Wybór poezji*, oprac. J. Krókowski, tłum. A. Asnyk, Wrocław 1971, s. 46.

- Źródło: Adam Mickiewicz, *Exegi monumentum*, [w:] Horacy, *Wybór poezji*, oprac. J. Krókowski, Wrocław 1971, s. 349.
- Źródło: Stanisław Trembecki, *Rectius vives, Licini*, [w:] Horacy, *Wybór poezji*, oprac. J. Krókowski, Wrocław 1971, s. 347–348.
- Źródło: Jan Andrzej Morsztyn, *Wiosna*, [w:] Horacy, *Wybór poezji*, oprac. J. Krókowski, Wrocław 1971, s. 340–341.
- Źródło: Maciej Kazimierz Sarbiewski, *Epoda III (Pochwała spokoju w zakonie)*, [w:] tegoż, *Liryki oraz „Droga rzymska” i fragment „Lechiady”*, oprac. J. Okoń, M. Korolko, tłum. T. Karyłowski, Warszawa 1980, s. 45–455.
- Źródło: Jan Kochanowski, *Pieśń I 1 Intactis opulentior*, [w:] Jan Kochanowski, *Pieśni*, oprac. L. Szczerbicka-Ślęk, Wrocław 2008, s. 7–11.
- Źródło: Sebastian Petrycy, *Winszowanie wieczne*, [w:] Horacy, *Wybór poezji*, oprac. J. Krókowski, Wrocław 1971, s. 338.

Jaka poezja może przetrwać wieki? Ta, która będzie inspiracją dla wielkich twórców kolejnych pokoleń.

Francesco Petrarca i Jan Kochanowski uznali Horacego za największego poetę antyku. Nowe zjawisko literackie polegające na naśladowaniu rzymskiego wieszcza, zarówno w formach literackich, jak i filozoficznej refleksji nazwano horacjanizmem. Myśl Horacego, wyrastająca z epikureizmu i stoicyzmu, stała się częścią humanistycznego światopoglądu. Kolejne wieki przynosiły nowe tłumaczenia i parafrazy jego twórczości.

Twoje cele

- Dokonasz analizy porównawczej *Epody II (Pochwała życia wiejskiego)* Horacego oraz *Epody III (Pochwała spokoju w zakonie)* Macieja Kazimierza Sarbiewskiego.
- Wyjaśnisz, czy między *Epodą II* Horacego i *Epodą III* Sarbiewskiego zachodzą relacje intertekstualne.
- Wykażesz, że utwór Macieja Kazimierza Sarbiewskiego jest palinodią.
- Określisz, w czym przejawia się naśladownictwo oraz nowatorstwo Sarbiewskiego w stosunku do Horacego.

Horacy jako źródło inspiracji dla twórców różnych epok

Horacy (65–8 r. p.n.e.) należał do najważniejszych twórców literatury antycznej. Jako autor *Pieśni*, *Satyr*, *Listów poetyckich* czy *Sztuki poetyckiej* wciąż wpływa na kulturę światową. Naśladowcy rzymskiego poety sięgają przede wszystkim do zbioru *Carmina* (w języku polskim nazywanego *Pieśniami* albo *Odami*). Istotny wpływ na ten kierunek [receptji](#) dokonał Horacego miał w Polsce Jan Kochanowski, który wskazał na jego liryczny dorobek. Wcześniej (tzn. w średniowieczu) większą uwagę poświęcano *Satyrom* i *Listom* (a zwłaszcza *Listowi do Pizonów*, znanemu też jako *Ars poetica*, czyli *Sztuka poetycka*). Przepisywano je w klasztorach [skryptoriach](#) i komentowano w szkołach, doceniając przede wszystkim za przekaz zawierający krytykę ludzkich wad lub za umiejętne podpowiadanie twórcom, jak należy pisać, by odbiorcę pouczyć i zabawić.

Domniemany portret Horacego. Relief rzymski z około 50 roku. Boston, Museum of Fine Arts
Źródło: domena publiczna.

Widok na Tybur i okolice. *Ponte dell'Acquoria a Tivoli* – obraz Thomasa Dessoulavy, namalowany w latach 1830–1840. W dolinie, mniej więcej pośrodku płótna, poniżej wodospadów, widoczny

Wyraźna zmiana receptji Horacego nastąpiła w renesansie, szczególnie za sprawą [Francesca Petrarki](#), wielbiciela poezji rzymskiego poety. Autor *Sonetów do Laury* widział w twórcy *Carmina* największego liryka antyku. Podobne sądy wyrażał w Polsce Jan Kochanowski. W swych wierszach nobilitował poezję Horacego, stawiając ją wbrew opiniom wielu ówczesnych twórców i krytyków na równi z epiką Homera i Wergiliusza.

Humanisci najpierw naśladowali formę pieśni Horacego (np. typowe dla niego zwrotki składające się zazwyczaj z czterech wersów), jednak u Kochanowskiego widać już

jest kościół św. Antoniego. Według tradycji kościół ten został zbudowany na miejscu willi Horacego.

Źródło: Wikimedia Commons, domena publiczna.

nawiązywanie do sposobu obrazowania oraz filozofii. Jednym z poetyckich wzorców stał się **horacjanizm** traktowany jako zjawisko obejmujące nie tylko rozwiązania formalne,

ale też treściowe. Przejawiał się on m.in. w odwoływaniu się do postawy życiowej, którą w swych utworach zalecał poeta, czyli do łączenia epikureizmu i stoicyzmu. Horacjanizm oznacza również zainteresowanie twórczością Rzymianina, którego imię stało się synonimem wybitnego poety.

((Elżbieta Sarnowska-Temeriusz

Horacjanizm

W ujęciu historycznoliterackim [...] horacjanizm sprowadza się do postawy „dialogowej” [...], zajmowanej przez nowożytnych twórców wobec dokonań antycznego poety. Przede wszystkim zaś – do jej efektów, do rezultatów owego nastawienia na poezję Horacego, utrwalonych w poszczególnych tekstach lub w całej twórczości określonych autorów. Utożsamia się ten nurt z kompleksem tendencji poetyckich, mających źródło w twórczości Horacego, a żywotnych w XVI i XVII (także w XVIII) stuleciu i poświadczonych szeregiem utworów, które dzięki wspólnemu wzorcowi wyposażone zostały w pewne cechy analogiczne.

Źródło: Elżbieta Sarnowska-Temeriusz, *Horacjanizm*, [w:] *Łownik literatury staropolskiej (Średniowiecze – Renesans – Barok)*, red. T. Michałowskiej, Wrocław 1990, s. 270.

Różne przejawy zainteresowania twórczością Horacego

Literacki dorobek Horacego wciąż inspiruje twórców. Wpływ rzymskiego poety przejawia się na różne sposoby. Andrzej Wójcik w monografii poświęconej autorowi *Carmina*, wymienił kilka z nich. Wskazał m.in. na:

- lekturę utworów Horacego w oryginale (dotyczy to zwłaszcza wieków XVI–XVIII),
- tłumaczenia dzieł Rzymianina na język polski,
- **parafrazy** i naśladownictwa jego wierszy,
- sięganie po motywy obecne w dziełach rzymskiego liryka.

Tłumaczenia poezji Horacego na język polski powstawały od XVI stulecia. Zainicjował je Jan Kochanowski, który przełożył tylko wybrane pieśni. Istnieją jednak też przekłady całej twórczości rzymskiego liryka, obejmujące *Pieśni*, *Satyry*, *Listy* i inne dzieła albo ograniczające się do pierwszego z wymienionych zbiorów. Wśród polskich tłumaczy

znajdują się wybitni filolodzy, ale również poeci. Po utwory Horacego sięgali m.in.: Jan Andrzej Morsztyn, Ignacy Krasicki, Stanisław Trembecki, Adam Mickiewicz, Cyprian Norwid, Adam Asnyk, Henryk Sienkiewicz, Julian Tuwim czy Czesław Miłosz.

W podejściu do dorobku Horacego ze strony tłumaczy, filologów i poetów można dostrzec różnice. Pierwsi z nich starali się możliwie wiernie oddać formę i treść wierszy Horacego. Poeci zazwyczaj parafrazowali te utwory. Sięgali po teksty Rzymianina, by dokonywać w nich zmian, np. wprowadzając do treści realia sobie współczesne, co sprawiało, że wymowa utworów stawała się aktualna, bliska czytelnikom danej epoki. Taką postawę można dostrzec już w wierszach poety z Czarnolasu, np. w parafrazie Horacjańskiej Ody II 20 (*Non usitata nec tenui ferar*) zamyka zbiór *Pieśni ksiąg dwoje*. Horacy w swojej pieśni zwracał do przyjaciela i opiekuna – Mecenasa, natomiast polski poeta kierował słowa do biskupa Piotra Myszkowskiego; Horacy w tym wierszu wymieniał nazwy antycznych ludów, które miały poznać jego dzieła (np. Getulów i Daków), a Kochanowski wyliczał narody sobie współczesne (np. Tatarów i Anglików).

Kolejnym sposobem nawiązywania do twórczości Horacego jest korzystanie z motywów, które można znaleźć w jego wierszach. Należy do nich **topos** „*Exegi monumentum*” („*Postawiłem sobie pomnik trwalszy niż ze spiżu*”), wyrażający przekonanie rzymskiego autora o unieśmiertelniającym charakterze poezji, co potwierdzają słowa: „*Non omnis moriar*” („*Nie wszystek umrę*”). Podobną refleksję można znaleźć u wielu polskich poetów, z Kochanowskim na czele. Jednak część twórców przywołuje słowa Horacego, by z nimi dyskutować. Robił tak np. Julian Tuwim w wierszu *Do losu*, nie podzielając optymizmu Rzymianina: sława artysty po jego śmierci nie ma żadnego znaczenia. Podobna refleksja pojawia się w *Exegi monumentum* autorstwa Antoniego Słonimskiego – tu tradycyjne wartości okazują się znacznie mniej trwałe niż zwykle przedmioty codziennego użytku. Oba przykłady wskazują, że poezja Horacego wciąż prowokuje do dyskusji – a tym samym okazuje się aktualna.

Maciej Kazimierz Sarbiewski – „chrześcijański Horacy”

Do najważniejszych polskich naśladowców Horacego należy **Maciej Kazimierz Sarbiewski**. Żyjący w XVII stuleciu jezuita to kolejny przedstawiciel polskiego horacjanizmu. Kult, jakim darzył rzymskiego poetę, widoczny jest jego w pracach teoretycznoliterackich i w poetyckich dokonaniach. Jedną z rozpraw zawierających rozważania z teorii literatury nosi tytuł: *Characteres lyrici, seu Horatius et Pindarus* (*Charaktery liryczne, czyli Horacy i Pindar*).

Polski autor przedstawiał w niej Horacego jako wzór poety. W swych utworach odwoływał się do niego bardzo często. Pomagał mu w tym fakt, że pisał wyłącznie w tym samym języku, co twórca *Carmina*, tzn. po łacinie. Realizował w niej zasadę *imitatio*, czyli twórczego naśladownictwa. Polegało ono u Sarbiewskiego na łączeniu form lirycznych (np. pieśni i [epod](#)) oraz motywów obecnych w dziełach Rzymianina z tematyką chrześcijańską. Polski liryk nazywał swoje utwory o charakterze [intertekstualnym parodiami](#), co było zgodne z XVII-wieczną praktyką i nie miało intencji ośmieszenia pierwowzoru.

Łączenie antycznej formy z treściami odnoszącymi się do religii chrześcijańskiej przyczyniło się do tego, że polskiego jezuitę nazywano w całej Europie „chrześcijańskim Horacym” bądź „sarmackim Horacym”. Dla ówczesnych czytelników takie spajanie dwóch kultur było szczególnie atrakcyjne. Odkrywanie zależności między utworami, które dzieliło ponad 1600 lat, ale harmonijnie kojarzyły łacina, forma i tematyka, dawało okazję do uczestniczenia w dialogu kultury XVII-wiecznej Europy współczesności z antykiem. Kiedy w następnym stuleciu miejsce łaciny jako języka międzynarodowego zajął język francuski, taki model literatury stał się mniej interesujący, a sława Sarbiewskiego przygasła.

Portret Macieja Kazimierza Sarbiewskiego, autor nieznany, XVII w., Dom Gotycki w Muzeum Czartoryskich w Krakowie.
Źródło: domena publiczna.

Słownik

epoda

(gr. *epōdós*) – utwór złożony z dwuwiersowych strof, w których drugi wers jest krótszy od pierwszego

horacjanizm

zjawisko literackie polegające na naśladowaniu form, tematów i elementów filozofii typowych dla twórczości Horacego

intertekstualność

(ang. *intertextuality* – międzytekstowość) – kategoria określająca relacje między dziełami, wskazująca na ich związki formalne i treściowe

palinodia

(łac. *palinodia*) – utwór, w którym autor odwołuje swój pogląd przedstawiony we wcześniejszym utworze lub dyskutuje z poglądami innego twórcy

parafraza

(gr. *paráphrasis* – omówienie) – swobodna przeróbka tekstu lub tłumaczenia, która modyfikuje treść oryginału, zachowując przy tym jego zasadniczy sens oraz formę

parodia

(gr. *parōidía* od *pará* – obok; mimo i *ōidē* – pieśń) – świadome naśladowanie danego wzorca literackiego (dzieła, stylu, gatunku), polegające na celowym wyostrzeniu jego cech formalno-stylistycznych oraz zmianie tematycznej i ideowej, prowadzi do efektów zabawnych, satyrycznych lub skłaniających do refleksji czy dyskusji; nieudolne naśladownictwo lub zdeformowana, wypaczona postać czegoś

topos

(gr. *tópos koinós*, łac. *locus communis* – miejsce wspólne) – powtarzający się motyw, występujący w obrębie literatury i sztuki zbudowany na fundamencie dwu wielkich tradycji śródziemnomorskich: antycznej i biblijno-chrześcijańskiej. Wskazuje na jedność, ciągłość kulturową danego kontynentu czy na istnienie pierwotnych wzorców myślenia człowieka. Topos budowany jest na zasadzie obrazu mającego na celu opis jakiejś sytuacji (topos tonącego okrętu w Kazaniach Skargi)

Prezentacja multimedialna

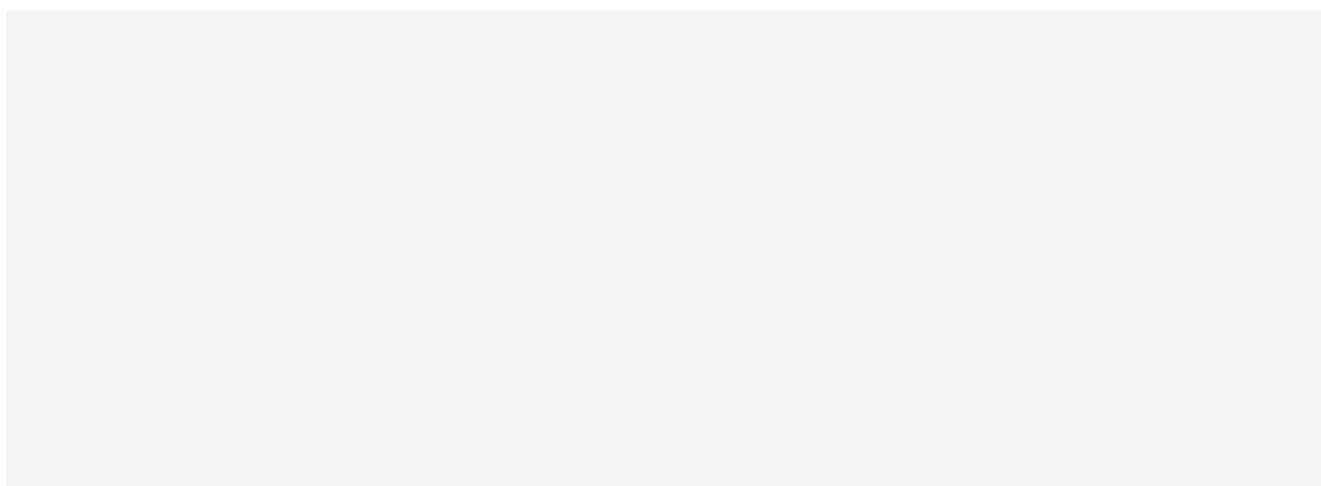
Polecenie 1

Jedną z form recepcji twórczości Horacego było uwspółcześnianie i polonizowanie realiów przez niego opisywanych. Na podstawie jednego z przywołanych utworów napisz notatkę, w której wyjaśnisz, na czym ten zabieg polegał.

Polecenie 2

Horacjanizm przejawiał się m.in. w zalecaniu odpowiedniej filozofii życiowej. Na podstawie przekładów i parafraz utworów rzymskiego poety wyjaśnij, jakich rad filozoficznych udzielał Horacy swoim czytelnikom.

Wpływ Horacego na kulturę światową (w tym – polską) przybierał różne formy, m.in. przejawiał się w postaci przekładów i naśladownictw rzymskiego poety. W prezentacji zamieszczono wybrane przykłady tłumaczeń i parafraz, które powstały w Polsce od XVI do XX w.

Kliknij, aby uruchomić w trybie pełnoekranowym.

Sprawdź się

Tekst do ćwiczeń

((Horacy

Epoda II Laudatio vitae rusticae (Pochwała życia wiejskiego)

Szczęśliwy ten, kto nie wie, co to lichwa, **bórg**,

Nie licząc zysków ani strat,

Wołami swymi orze pradziadowski **mórg**,

Jak zacni ludzie z dawnych lat!

Bo ze snu go nie budzi ryk wojennych trąb,

Ni morska go nie trwoży głąb;

On z dala mija możnych panów hardy próg,

Ni miejski go nie nęci bruk.

On woli winorośli wybujął krzew

Owijać o topoli pień;

Jałowe pędy precz odcina z drzew,

By szczepić nowy sok w ich rdzeń.

[...]

A gdy nad wioską jesień wznosi czoło swe,

W złocisty uwieńczone plon,

O, z jaką on uciechą słodkie gruszki rwie

I **kraśne** pęki winnych gron,

By do **Pryjapa i Sylwana**, stróża miedz,

Z dziękczynnym darem zwawo biec!

[...]

A kiedy grzmiący Jowisz zimę zdarzy znów

I przyjdzie ślota, śnieg i szron,

On rusza w gon, na łów, na łów, ze sforą psów

Osaczać dzika z wszystkich stron.

[...]

A cóż, gdy skromna żona dziatek umie strzec
I nad dobytkiem czuwa wciąż,
Ot jak [Sabinka](#), albo zdrowa jako rydz
[Apulka](#) z wdziękiem smagłych lic.
Jak ona wyschłe drewka żwawo rzuca w piec,
Gdy wraca w dom strudzony mąż!
Gdy wiedzie syte bydło za obory płot,
Wymiona mlecznych doi krów,
Wytrawne wino z beczki leje w dzban, i ot,
Ma obiad gratis, smaczny, zdrów.
Ach, wolę ten oszczędny, wiejski życia tryb
Od ostryg i zamorskich ryb

[...]

Jarząbek czy perliczka (afrykański ptak),
Dalibóg, nie smakują tak
Ni służą na żołądek, jako z naszych stref
Oliwki rwane prosto z drzew,
Lub szczaw, co rośnie bujnie pośród łąk, lub ślaz,
Co zdrowiu sprzyja w każdy czas,
Lub jagnię, upieczone w dniu świątecznym, lub
Kozioł, niedoszły wilczy łup.

[...]

Tak mówił lichwiarz Alfius. Już mu pachnie wieś.
Lecz – przyszły [Idy](#), spłaty czas!
Więc wszystek grosz z dłużników złupił, aby gdzieś
Znów go lokować – jeszcze raz.

Źródło: Horacy, *Epoda II Laudatio vitae rusticae (Pochwała życia wiejskiego)*, [w:] tegoż, *Ody i epody*, t. 1, oprac. O. Jurewicz, tłum. J. Birkenmajer, Wrocław 1986, s. 384–390.

((Maciej Kazimierz Sarbiewski

Epoda III (Pochwała spokoju w zakonie)

([Palinodia](#) do II pieśni epod Horacego [...]). Gdy podczas wakacji odwiedzał [poeta] miłą willę wileńskiego kolegium jezuitów w [Niemenczynie](#))

Lecz dziś, o [Flakku](#), ten bardziej szczęśliwy,
Kto raz na zawsze troskom głowę utnie,
Ojcowskiej wioski porzucając niwy,
Wir świeckich zajęć i sądowe kłótnie,
Nie drży, by upał nie zaszkodził plonom
Ni by zimowy nie zniszczył ich Jowisz;
W żmudne go spory nie wciągnie ekonom,
W procesu niecne sidła go nie złowisz!
Więc nad dawnymi szalami łyż roni,
Iż tracąc niebo w złud zabrnął [manowiec](#),
Lub rozproszone w zacisznej ustroni
Swe myśli skupia, niby stado owiec,
[...]

Kiedy czujny wieczór w niebie czystem
Przed nocą gwiazdne zapali pochodnie,
Jakże się cieszy, z zachwytem bez miary
Na słońca patrząc większe od tej ziemi
I zaglądając ze łąką przez te szpary
W sale światłami zalane złotemi,
Wśród których kiedyś z Tobą społem, Chryste,
I z Panną – dziedzic wiekuistej chwały,
Zamieszka.

[...]
Gdy zaś z [Gangesu](#) lub [Indu](#) fal skronie
Podniesie słońce, blask miecąc z wysoka,
W zacisznej celce, co miły mu śle cień,
Modlitwą korną łagodzi gniew Boga,
Lub wśród [świąt](#), jakie cudny niesie kwiecień,
Gdy niebo światłość rozpogodzi błoga,
Lubiące śledzić wdzięk nieba urodziw,
Ku ziemi tęskne obraca spojrzenie,
Na pola patrzy i, wpadając w podziw,
Uwielbia Stwórcę w cudnej stworzeń scenie.

Oto, powiada, do skrzących gwiazd rwą się
Ziół pąki, trawy łąk smutku cień plami,
Do odległego nieba w rażnym pląsie
Pragnąc biec, płaczą srebrnej rosy łzami;
[...]

Czyliż ja tylko, do ziemi lgnąc gnuśnie,
Mam tracić z oczu świetlane niebiosy?
[...]

Gdy troski drobne jak nitki pajęczyn
Chce zerwać, strojna w sieć kwietnych mozaik
[Łukiszek](#) willa, zaciszny Niemenczyn
Albo [Bezdanów](#) przytuli go gaik.

Za prostym stołem, gdy wokół swawoli
Wietrzyk i kurze suchy wznieca sierpień,
Pod cieniem werand lub cichej topoli
Zapomni znojów i przykrości cierpień,
Wśród traw szelestu, brzęku rojów pszczelich
Chleb go uraczy, sól, okrajec sera,
Dzban czystej wody, wina spory kielich
Oraz poziomki, które w gajach zbiera
Pacholę wiejskie, przysmaczek jedyny
I znakomita przyprawa do chleba.

[Skarów](#) tam wtenczas ni ostryg z [Lukryny](#)
I utuczonych [barwen](#) mu nie trzeba.
[...]

Potem, gdy będzie skwar większy nastawał,
Nad rzeczką albo w zacisznej dąbrowie
Przed przykrym [Notu](#) powiewem się schroni
Pod cieniem drzewa, na wzgórzu wyniosłem,
Albo po zatok kryształowej toni
Obrotne czółno pędzić będzie wiosłem,
Lub zapomniawszy dysput i [retoryk](#),
Na wędkę ryby łowić wśród drzew cienia.

Tymczasem w gaju wołów słyszeć poryk,
Od rzecznych jarów brzmia owiec beczenia.
[...]

Tu, kto mnie słuchasz, rozmowy też wliczaj
Druhów (a siedzi ich obok rząd zwarty),
Co w tok roztrząsań, gorących zazwyczaj,
Niewinne sprzeczki wplatają i żarty.
Tak pośród skromnych rozrywek igrzyska
Bez winy spływa dzień pełen radości:
To gdyby lichwiarz zobaczyć mógł z bliska
Alfej, zyskownych poszukiwacz włości,
Sum, które złożył z lichwą niesłychaną
W dniu „Idów”, zysku radując się złotem,
Gdy termin spłaty – „Kalendy” nastaną,
Już by odbierać nie pragnął z powrotem.

Źródło: Maciej Kazimierz Sarbiewski, *Epoda III (Pochwała spokoju w zakonie)*, [w:] tegoż, *Liryki oraz „Droga rzymska” i fragment „Lechiady”*, oprac. J. Okoń, M. Korolko, tłum. T. Karyłowski, Warszawa 1980, s. 45–455.

Pokaż ćwiczenia:

Ćwiczenie 1

Opracuj streszczenia *Pochwały życia wiejskiego* Horacego oraz *Pochwały spokoju w zakonie* M.K. Sarbiewskiego. Każde ze streszczeń powinno liczyć 60–80 słów.

Pochwała życia wiejskiego

Pochwała spokoju w zakonie

Ćwiczenie 2

Czy można stwierdzić, że między *Epodą II* Horacego i *Epodą III* Sarbiewskiego zachodzą relacje intertekstualne? Odpowiedź uzasadnij.

Ćwiczenie 3

Zaznacz motywy, które występują w obu utworach.

☐ przyroda zapewniająca przyjemność

☐ pochwała gospodarniej kobiety

☐ apoteoza życia zakonnego

☐ pochwała lokalnych pokarmów

☐ opis zajęć w sadzie

☐ krytyka wyszukanych potraw

Ćwiczenie 4

Zaznacz poprawne słowa i wyrażenia.

W utworze Horacego można znaleźć argumenty za życiem / przeciw życiu na wsi. Należą do nich: szansa na unikanie pożyczek / wzbogacenie się, życie zgodnie z tradycją / rozwojem cywilizacji, a także unikanie udziału w wojnach / obrzędach religijnych. Sarbiewski postrzega życie na wsi inaczej / tak samo.

Ćwiczenie 5

Wymień argumenty, jakimi posłużył się Maciej Kazimierz Sarbiewski, by wskazać na niedogodności życia na wsi.

- niedogodności życia na wsi

Ćwiczenie 6

Zacytuj dwa wersy, z których wynika, że utwór Macieja Kazimierza Sarbiewskiego jest palinodią.

Ćwiczenie 7

W obu utworach opisane zostały różne korzyści, jakie człowiek czerpie z przyrody. Przedstaw tę funkcję natury, o której wspomina tylko Sarbiewski.

Ćwiczenie 8

Wyjaśnij, czy treść utworu Macieja Kazimierza Sarbiewskiego potwierdza, że był to „Horacy chrześcijański”.

Dla nauczyciela

Autor: Anna Grabarczyk

Przedmiot: Język polski

Temat: Horacy i jego naśladowcy

Grupa docelowa:

Szkoła ponadpodstawowa, liceum ogólnokształcące, technikum, zakres podstawowy

Podstawa programowa:

Zakres podstawowy

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

I. Kształcenie literackie i kulturowe.

1. Czytanie utworów literackich. Uczeń:

- 1) rozumie podstawy periodyzacji literatury, sytuuje utwory literackie w poszczególnych okresach: starożytność, średniowiecze, renesans, barok, oświecenie, romantyzm, pozytywizm, Młoda Polska, dwudziestolecie międzywojenne, literatura wojny i okupacji, literatura lat 1945–1989 krajowa i emigracyjna, literatura po 1989 r.;
- 2) rozpoznaje konwencje literackie i określa ich cechy w utworach (fantastyczną, symboliczną, mimetyczną, realistyczną, naturalistyczną, groteskową);
- 4) rozpoznaje w tekście literackim środki wyrazu artystycznego poznane w szkole podstawowej oraz środki znaczeniowe: oksymoron, peryfrazę, eufonię, hiperbolę; leksykalne, w tym frazeologizmy; składniowe: antytezę, paralelizm, wyliczenie, epiforę, elipsę; wersyfikacyjne, w tym przerzutnię; określa ich funkcje;
- 8) wykazuje się znajomością i zrozumieniem treści utworów wskazanych w podstawie programowej jako lektury obowiązkowe;
- 9) rozpoznaje tematykę i problematykę poznanych tekstów oraz jej związek z programami epoki literackiej, zjawiskami społecznymi, historycznymi, egzystencjalnymi i estetycznymi; poddaje ją refleksji;
- 11) rozumie pojęcie motywu literackiego i toposu, rozpoznaje podstawowe motywy i toposy oraz dostrzega żywotność motywów biblijnych i antycznych w utworach literackich; określa ich rolę w tworzeniu znaczeń uniwersalnych;
- 13) porównuje utwory literackie lub ich fragmenty, dostrzega kontynuacje i nawiązania w porównywanych utworach, określa cechy wspólne i różne;
- 15) wykorzystuje w interpretacji utworów literackich potrzebne konteksty, szczególnie kontekst historycznoliteracki, historyczny, polityczny, kulturowy, filozoficzny, biograficzny, mitologiczny, biblijny, egzystencjalny;
- 16) rozpoznaje obecne w utworach literackich wartości uniwersalne i narodowe; określa ich rolę i związek z problematyką utworu oraz znaczenie dla budowania własnego systemu wartości.

III. Tworzenie wypowiedzi.

1. Elementy retoryki. Uczeń:

1) formułuje tezy i argumenty w wypowiedzi ustnej i pisemnej przy użyciu odpowiednich konstrukcji składniowych;

2. Mówienie i pisanie. Uczeń:

1) zgadza się z cudzymi poglądami lub polemizuje z nimi, rzeczowo uzasadniając własne zdanie;

4) zgodnie z normami formułuje pytania, odpowiedzi, oceny, redaguje informacje, uzasadnienia, komentarze, głos w dyskusji;

10) w interpretacji przedstawia propozycję odczytania tekstu, formułuje argumenty na podstawie tekstu oraz znanych kontekstów, w tym własnego doświadczenia, przeprowadza logiczny wywód służący uprawnomocnieniu formułowanych sądów;

IV. Samokształcenie.

6. wybiera z tekstu odpowiednie cytaty i stosuje je w wypowiedzi;

9. wykorzystuje multimedialne źródła informacji oraz dokonuje ich krytycznej oceny;

Lektura obowiązkowa

5) Horacy – wybrane utwory;

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;
- kompetencje obywatelskie;
- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji;
- kompetencje w zakresie wielojęzyczności.

Cele operacyjne. Uczeń:

- bierze udział w dyskusji na temat inspiracji Horacym;
- wyjaśnia, czym jest horacjanizm;
- omawia przejawy zainteresowania twórczością Horacego;
- określa podmiot liryczny oraz sytuację liryczną we wskazanych epodach.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm;
- konektywizm.

Metody i techniki nauczania:

- ćwiczeń przedmiotowych;
- z użyciem komputera;
- dyskusja.

Formy pracy:

- praca indywidualna;
- praca w parach;
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami, słuchawkami i dostępem do internetu;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda.

Przebieg lekcji

Przed lekcją:

1. Nauczyciel prosi uczniów o przygotowanie do rozmowy na temat, ogólnie, ciągłości kultur i cywilizacji, a w szczególności – obecności dziedzictwa starożytności we współczesnej kulturze polskiej i europejskiej. Zachęca uczniów do podawania znanych im przykładów treści wypracowanych przez starożytnych Greków i Rzymian, które wciąż odgrywają istotną rolę w życiu ludzi XXI w. (prawo rzymskie, filozofia grecka, kanony estetyki itp.). Następnie prosi uczniów o odnalezienie przykładów twórców, którzy wzorowali się na Horacym i wyjaśnienie, na czym to naśladownictwo polegało.

Faza wprowadzająca:

1. Nauczyciel zapoznaje uczniów z tematem lekcji i wspólnie z uczniami ustala cele zajęć i kryteria sukcesu. Następnie udostępnia e-materiał. Uczniowie zapoznają się z treścią sekcji „Wprowadzenie” i „Przeczytaj”.

Faza realizacyjna:

1. Nauczyciel zadaje pytania dotyczące bloku tekstowego, sprawdzając, czy uczniowie uważnie go przeczytali, np.:
 - Dlaczego Horacy stał się źródłem inspiracji dla poetów różnych epok?
 - Czym jest horacjanizm?
 - Jakie były przejawy zainteresowania twórczością Horacego?
 Uczniowie odpowiadają na pytania, odwołując się do tekstu. Nauczyciel może ocenić ich aktywność.
2. Uczniowie rozpoczynają dyskusję na temat, do którego przygotowywali się w domu. Nauczyciel pilnuje porządku rozmowy.
3. Chętne osoby recytują epody zamieszczone w sekcji „Sprawdź się”. Następuje objaśnienie niezrozumiałych wyrażen oraz odwołań kulturowych i historycznych. Wstępne rozpoznanie: określenie podmiotu lirycznego i sytuacji lirycznej. Następnie nauczyciel prosi uczniów, by wykonali ćwiczenia 1 i 2 z tej sekcji. Na koniec wybrane osoby odczytują rozwiązania.

4. Pozostałe ćwiczenia z sekcji „Sprawdź się” uczniowie wykonują w parach. Po upływie określonego czasu chętne osoby prezentują rozwiązania. Nauczyciel wyjaśnia ewentualne wątpliwości uczniów.

Faza podsumowująca:

1. Nauczyciel prezentuje uczniom multimedium. Wspólnie w klasie omawiają zawartość prezentacji. Następnie prowadzący zajęcia poleca uczniom, by w parach wykonali polecenie 1 z sekcji „Prezentacja multimedialna”. Informuje, że ważny jest czas, ale i precyzja wykonania poleceń. Ocenia wyniki pracy najszybciej zgłaszających się par. Wyjaśnia ewentualne wątpliwości uczniów.
2. W ostatniej części lekcji nauczyciel prosi, by uczestnicy zajęć dokończyli następujące zdania: Podczas tej lekcji dowiedziałem się, że... Istotne było to, że...; W tej lekcji niepotrzebne było...

Praca domowa:

1. Horacjanizm przejawiał się m.in. w zalecaniu odpowiedniej filozofii życiowej. Na podstawie przekładów i parafraz utworów rzymskiego poety wyjaśnij w krótkim tekście, jakich rad filozoficznych udzielał Horacy swoim czytelnikom.

Materiały pomocnicze:

- *O wolności i niewoli* – audycja Ninateki, w której filolog klasyczny Jerzy Roman Kaczyński opowiada o Horacym i jego początkowym umiłowaniu do wolności republikańskich – a następnie – o oddaniu dla władcy, cesarza Augusta.
- Jerzy Krókowski: *Wstęp*, w: *Horacy. Wybór poezji*, Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich, 1975.

Wskazówki metodyczne

- Uczniowie mogą przed lekcją zapoznać się z multimedium z sekcji „Prezentacja multimedialna”, aby aktywnie uczestniczyć w zajęciach i pogłębiać swoją wiedzę.